

© 1998-2000 Christer Tjäder

chtj@hem.passagen.se

Ordlista för neonatlavård! (version 1.0)

Observera att mediciner kan ha helt andra användningsområden än vad som tas upp här

Den här ordlistan skall vara till hjälp för att förstå vad man talar om på sjukhuset. Den skall också kunna fungera för att läsa förlossnings- eller neonataljournal. Om du stöter på ett ord som i journal eller dylikt som inte finns med så skriv till chtj@hem.passagen.se.

Ordlistan kom till som en del av mitt arbete med hemsidan till vår dotter Linn som föddes i vecka 23+5. Om henne kan du läsa på <http://hem.passagen.se/chtj>. Ordlistan på internet kan du hitta på <http://www.kanalen.org/vitidiga>.

Jag har lagt ned mycket arbete på listan och vill därför inte ha spridning av den på sådana sätt som jag inte kan stå för, därför om du vill använda den till annat än privat bruk så skriv till chtj@hem.passagen.se.

Ordlistan är mycket noggrant korrekturläst men trots det så kan det ha infunnit sig fel. Forskningen gör också framsteg vilket gör att förhållandena kan ha ändrat sig, om Du blir osäker så tala med din läkare eller sjuksköterska.

Bokstaven A

Ablatio (lat borttagande, avlägsnande) ett organ eller en del av ett organ avlägsnas kirurgiskt, lossnar eller släpper spontant.

Ablatio placenta För tidig avlossning av moderkakan, leder till att barnet vanligtvis måste förlösas med kejsarsnitt.

Ablatio retinae Näthinneavlossning.

Abort (lat. av aboriri: gåbort) Kan enligt svensk lag begäras till utgången av den 18:e graviditetsveckan, Socialstyrelsen kan ge dispens för senare abortering om synnerliga skäl föreligger. Se även Abort spontan och Abortion missed.

Abort spontan "missfall"

Abortion missed Foster död utan utstötning.

Abrasio Skrapning skrapning i samband med abort kallas exaeres.

Abruptio placenta när moderkakan lossnar från livmoderväggen innan det är dags att föda

Absens (frånvaro, bortovaro), avvikelse i uppmärksamheten eller medvetandet. Absenser av sjuklig art förekommer vid vissa former av epilepsi, främst i barna åren, s.k. petitmal-epilepsi. Under en sådan absens, som brukar vara 2-10 sekunder, blir blicken frånvarande, och barnet svarar inte på tilltal. Övergående störningar i medvetandet som liknar petitmal förekommer även vid lokala epileptiska urladdningar, som utgår från hjärnans tinninglober. En absens av epileptisk art kan följas av ett generellt krampanfall. Behandling av absenser med läkemedel brukar vara mycket framgångsrik.

Acetylcystein (farmaka) Slemlösande preparat används mot slem i luftrören. Används även som motgift mot förgiftning av paracetamol (Alvedon, Curadon etc).

Acidos (lat. acidum syra), Tillstånd som uppstår på grund av balansen mellan syra och bas (ökning av syra eller förlust av bas. Kan beror på dålig utvädring av koldioxid (Respiratorisk acidosis). Förekommer även på grund av njursvikt eller diabetes (metabolisk acidosis).

AD-droppar Vitaminlösning som innehåller A och D vitamin. En del avdelningar ger underburna barn AD-droppar, medan andra har olika näringstillsatser som täcker A och D-vitamin behovet

Administration Tillförsel av läkemedel till kroppen. Kan ske på olika sätt, t.ex. via munnen (oralt), via ändtarmen (rektalt) eller genom injektion (parenteralt).

Aerob En process eller organism som bara kan överleva i en miljö där det finns fritt syre.

Affektkramp Attacker av protest, ilska, skrik, gråt, med inslag av andningsstopp och cyanos (blå hudfärg) hos barn ibland med förlust av medvetandet, i sällsynta fall verklig kramp. Tillståndet är ofarligt. Ovanligt för barn över tre år.

Agalakti (grek. aga nekande och laktos mjölk, alltså: 'mjöklöshet') brist på mjölk hos den som ammar.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Akut kejsarsnitt Snitt som påbörjas efter det att förlossningen kommit igång

Albumin Protein som bildas av levern.

Allmäntillstånd Benämning på en helhetsbedömning över hälsotillståndet, här räknas vakenhetsgrad med mera in.

Alveoler Lungornas minsta delar, små blåsor, där utbytet mellan syre och koldioxid sker, bildas vanligen i 26:e graviditetsveckan. Även benämning på andra mindre blåsor.

Amma Är enligt språkvårdsnämnden det den gör som tillför barnet mat via sitt bröst, barnet diar. Alltså barnet ammar inte det ammas eller det diar.

Amning Det underburna barnet får vanligen sin näring via dropp eller genom sond. Att själv suga mjölk ur mammans bröst är komplext med flera olika reflexer som skall samverka. När barnet läggs till bröstet första gångerna så slickar det vanligen enbart. Det är inte ovanligt att A. aldrig fungerar för mamma och barn.

Amnion Inre fosterhinnan.

Amnioskopi (av grek. amnion fosterhinna och skopeo se/undersöka) Inspektion av amnionhålan och fostret med hjälp av ett endoskop (en rörkikare), som förs

in via slidan och livmoderhalsen. Amnioskopi genomförs för att studera fostervattnets färg eller för att konstatera om fosterhinnorna brustit eller inte.

Amnionvätska Fostervatten

Amniotomi När man spräcker den inre fosterhinnan på konstgjord väg.

Anaerob En process eller organism som bara kan överleva i en miljö där det inte finns något syre.

Anamnes Sjukdomshistoria, patients egen beskrivning av hur en sjukdom har uppstått, hur den ter sig och vilka symtom den haft. Anamnesen är ofta en rubrik i journalen.

Analgetika Se analgetikum

Analgetikum (lat. analgeticum, av grek. analgesia smärtlöshet), preparat som övergående minskar eller upphäver smärtekänslan.

Andningsdepression Nedsatt funktion av andningscentrum, vilket leder till otillräcklig ventilation och nedsatt gasutbyte.

Anemi "Blodbrist", "lågt blodvärde", för låg halt av blodets syretransportör, hemoglobin (Hb). Är ett tecken på sjukdom, skada eller bristtillstånd. Symtom på själva anemin, betingade av försämrade syresättning av vävnaderna, är bl.a. trötthet, huvudvärk, yrsel och hjärklappning.

Anestesi (Lat. anaesthesi´a, av grek. anaesthesi´a 'okänslighet'). Upphävd förmåga att känna smärta, tryck, beröring, kyla eller värme, bedövning. Man skiljer mellan generell anestesi (allmän bedövning, narkos) och regional anestesi (lokalbedövning)

Antental Före förlossningen.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Antibiotika Ämnen som hindrar levande mikroorganismers speciellt bakteriers tillväxt. Mycket viktiga inom medicinen, t.ex. penicillin.

Antikroppar Kroppens försvar mot virus.

APGAR Poängskala som mäts 1, 5 och 10 minuter efter barnets födelse. Det som bedöms är hjärtverksamhet, andning, muskelspänning, hudfärg och retbarhet.

Barnet får 0, 1 eller 2 poäng på varje punkt, det kan alltså få mellan 0 och 10 poäng vid varje mätning.

Apné Andningsuppehåll, det förtidiga barnets omogna nervsystem gör att det ibland glömmer bort att andas, vilket leder till att pulsen och saturationen går ned.

Artär Kärl som leder syrerikt blod ut i kroppen.

Artäriellt Via artär

Aseptisk Fri från bakterier eller andra mikroorganismer.

Asfyxi Pulslöshet. I vardagligt tal syrebrist (apgar 3p el lägre vid 5 min ålder). Brist på syre i inandningsluften eller i blodet. Högre grad av andnöd. Det kan leda till skador Barn som drabbats kräver speciella medicinska åtgärder för att de rubbningar i ämnesomsättningen som syrebristen gett upphov till inte skall ställa till med skador.

Aspiration (lat. aspiratio 'andning', 'blåsning', avaspiro 'utandas', 'blåsa')
Inandning av främmande material.

AT Dels förkortning för allmäntillstånd, används även som förkortning för läkare som gör allmäntjänstgöring -praktikperiod över två och ett halvt år för att bli legitimerad.

Atelektas Ofullständig utspänning av lungblåsorna.

Avnavling När navelsträngen klipps av.

Avslag Blödning tiden efter förlossningen. Den orsakas av att det finns ett sår där moderkakan suttit. Avslag kan pågå lång tid efter förlossningen (upptill 6 veckor).

Axialt I armhålan, vanligt sätt att ta temperaturen på. Vid mätning A. så skall man vanligen lägga till 0.5°C till det erhållna värdet.

r
Bokstaven B

Bakterier Små encelliga organismer som inte har någon egentlig kärna. De förökar sig genom delning. Lever ensamma eller i kolonier. Bakterier samlas runt den angripna cellen, jämför virus.

Bakteriuri Urinvägsinfektion, närvaro av bakterier i urinen (som normalt är steril).

Barnbeck Se Meconium

Beck Se Meconium

Betapred (Farmaka) Steroid används för att häva inflammationer se även Kortison.

Bilirubin Äggviteämne (guldfärgat) som uppstår när de röda blodkropparna sönderfaller. Levern har till uppgift att göra det fettlösliga bilirubinet vattenlösligt, så att barnet kan kissa ut det. Om den omogna levern inte klarar detta i tillräckligt hög grad så läggs barnet under en lampa som innehåller koncentrerat dagsljus.

Blodgaser Prov som tas för att se relationen mellan syre och koldioxid samt pH-värdet i blodet, synonymt med syrabas. Används som bestämning av mängden syrgas som behövs samt avgör om man behöver sätta in surhets reglerande medel se vidare pH och Tribonat.

Blodprov Tas venöst eller artäriellt, eller kapillärt. När barnet är precis nyfött så sätter man en navelartärkateter -om det går-, man kan annars sätta en CVK, båda dessa sätt är därefter smärtfria sätt att ta blodprover från barnet. Annars får man sticka barnet i hälen för att ta blodet kapillärt eller sätta en nål i något av blodkärlen.

Blodsocker Socker i blodet. Det som avses är blodets innehåll av glukos, druvsocker. Bestämning av blodsockerhalten är viktig i många sammanhang, bl.a. för att påvisa diabetes och för att följa effekten av en behandling.

Blodtransfusion Det underburna barnet producerar inte själv tillräckligt med röda blodkroppar, de behöver därför vanligen tillföras blod till omkring vecka 36.

BPD Bronkopulmonell dysplasi. Kommer i framtiden att kallas CLD Skador på lungorna som ger långvarigt kvarstående andningsproblem. Lungvävnaden blir styv och fylld med små blåsbildningar. BPD orsakas vanligen av långvarig respiratorbehandling. Det är betydligt vanligare hos det mest underburna barnen, födda före vecka 28. Dessa barn behöver vanligen lång CPAP behandling och därefter extra syre via grimma. Det kan bli så att barnet går hem med syrgasbehandling. Barnet kan mycket väl tillfriskna med tiden då ny lungvävnad försätter att bildas tills barnet är i 6-års åldern.

Bradycardie Långsam hjärtfrekvens mindre än 100 slag i min.

Bricanyl (Farmaka) Medicin som påverkar glattmuskulatur. Används bl.a. till att stoppa värkar samt mot astma.

Bronk Pluralis Bronker, luftstrupe, huvudstammarna i luftrörstället.

Bronkopulmonell dysplasi Se BPD

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bröstmjolk Mjolkproduktionen kommer igång av att livmodern börjar dra ihop sig efter förlossningen. Mjölken är anpassad efter barnets behov i sin sammansättning vad gäller näring och skydd mot vissa infektioner. Innan mammans produktion räcker till för att täcka behovet så får barnet bankmjolk. Detta är mjolk som donerats av andra mammor, mjölken har då först pastueriserats. Man kräver även att givaren skall ha uppvisat negativt HIV-test efter avslutad givning. Man börjar inte använda mjölken förrän detta är klart.

Bukspottkörtel (pankreas), Största delen av körteln producerar bukspott, som via utförsgången kommer till tolvfingertarmen. Bukspotten innehåller olika enzymer för nedbrytning av födans fett (lipas), stärkelse (amylas), socker (maltas) och äggvita (trypsinogen). Bukspottkörtelns langerhansska öarna, utgör ca 3% av körteln. De består av cellgrupper, utspridda i körtelvävnaden. Cellerna producerar bl.a. insulin och glukagon, som insöndras i blodet och reglerar blodets sockerhalt.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven C

Cardio Se Kardio.

Cerklage Band som sätts runt livmodertappen om den är för kort eller för svag för att hålla kvar fostret, görs för att förhindra missfall eller prematurbörd.

Cervix Livmoderhalsen

CLD Chronic Lung-Disease namnet som skall användas i stället för BPD. Med kronisk avses att den har ett längre förlopp. Den behöver inte vara livslång.

CMV Cyto megalovirus. Ett virus som orsakar förkylning hos vuxna, men när man ger blod till små barn ser man till att de får blod från en givare som saknar antikroppar mot detta virus.

Cor Latin för hjärta, ex corrontgen.

Cortison Hormon från binjurebarken även farmaka. Cortison (farmaka) används vanligen för sin antiinflammatoriska egenskaper. Kan tillföras som salva, kräm, tabletter eller som injektion beroende på syftet med behandlingen. Ges även till mammor där man befärrar mycket tidig prematurbörd, syftar då till att "stressa" barnet att utveckla lungorna.

CPAP Continous Positive Airway Pressure. Anordning som gör att man skapar ett högre atmosfäriskt tryck i lungorna, vilket gör att de hålls utspända. Man andas alltså själv. Jämför respirator.

CRP Akutfasprotein Prov som tas för att kolla om det föreligger infektion. Har ersatt sänka. Referensvärdet är vanligen 10, ett värde under 10 anger vanligen att ingen infektion föreligger. Medan värde över 10 kan indikera infektion.

CTG -Kardiotokografi-, Metod där fostrets hjärtfrekvens och livmoderns sammandragningar registreras med en speciell apparatur (kardiotokograf). CTG används vanligen före och under förlossning. Om fostret utsätts för påfrestningar under förlossningen, t.ex. syrebrist, förändras hjärtfrekvensen; det CTG-mönster som då uppstår kan ge barnmorska och läkare viktig information om fostrets tillstånd.

CVK -Centralvenskateter- Om barnet behöver tillföras något intravenöst så kan det vara nödvändigt att sätta katetern i någon av de större venerna som finns i kroppen. Denna kan eventuellt behöva placeras genom kirurgiskt ingrepp.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven D

Densitet -Täthet- förhållandet mellan massa och volym.

Dekontaminator -Avsmitta- Maskin som används för att sterilisera eller rengöra medicinsk utrustning.

Desinficera Smittrean, kan göras i dekontaminator eller med desinfektionsmedel eller genom sterilisering med flera metoder

Desinfektionsmedel Medel, vanligen vätska, som oskadliggör bakterier.

Diastoliska Vilotrycket Det blodtryck som kan uppmätas under hjärtkamrarnas , undre värdet vid mätning, jfr. systoliska trycket

Dilatation Utvidgning av något

Dränage En tunn slang som förs in i hålrum för att tömma dem på vätska eller luft.

Dropp Benämning på en speciell metoden för att tillföra olika former av ämnen till kroppen. Främst näringslösningar och farmaka. Detta görs genom att man sätter en infart venöst nål, (om det inte sitter en artärkateter tex via navelartären) och låter en lösning av önskad sammansättning sakta “droppa” in i blodet.

Duktus arteriosus Blodkärl som hos fostret gör att blodet inte passerar de egna lungorna för syresättning, när blodet redan är syresatt via moderkakan. D skall sluta sig efter födelsen, men kan förbli öppen. Även en redan stängd D kan öppna sig om barnet blir stressat ex. genom infektion. Om D inte stänger sig och orsakar problem så kan det åtgärdas antingen farmakologiskt eller kirurgiskt. En D som är öppen men inte orsakar några problem åtgärdas inte. Symtomen är bl.a. problem med saturationen. Diagnosen på en öppen D ställs dels genom att lyssna med stetoskop efter blåsljud, man använder även ultraljud.

Bokstaven E

EEG Electroencefalograf, mätinstrument som mäter verksamheten i hjärnan.

Efterbörd Moderkakan, som vanligtvis föds fram efter det att barnet är fött.

EKG Electrocardiografi, mätinstrument som övervakar hjärtverksamheten. Mäts vanligen kontinuerligt på det förtidigt födda barnet

Eklampsi Allmänt utbrett krampanfall, en allvarlig form av havandeskapsförgiftning se preeklampsi.

Elektroder Kontakter som mäter elektrisk verksamhet i hjärta eller hjärna.

Elektrolyter Salter i kroppen, tex natrium och kalium.

Encefalit Inflammation i hjärnan

Endokrin Läran om körtlar o.dyl med inre sekretionsavsöndring.

Epidermis Det yttre hudlagret, överhud.

Episiotomi Snedklipp i blygden, görs för att underlätta och förhindra att barnet får skador vid förlossningen.

Esofagus Matstrupe

EVF Erythrocytvolymfractionen, andelen röda blodkroppar i blodet. Mäts via blodprov. EVF mäts i %. Är ca 30% av totala blodvärdet. Ex 120 i HB relaterar till ca 40 i EVF.

Exaeres Skrapning i samband med abort.

Extubera Borttagande av tuben som går ned i luftrören hos barn som har använt respirator.

Bokstaven F

Farmakologi Läran om läkemedel. Behandling med läkemedel kallas vanligen för terapi.

Faryngoskop Instrument för undersökning av svalget.

Farynx Svalg

Fekal Tarmutsöndringar, bajs

Foramen ovale Se ovala fönstret

Foster Benämning på barnet från 12e graviditetsveckan.

Foster vatten se oligohydramnios och polyhydramnios.

Fotbjudning Barent kommer med fötterna först.

Framfall innebär att ett organ i bukhålan faller ned från sitt normala läge och buktar ut genom en kroppsöppning. Den vanligaste typen är livmoderframfall, som kan drabba kvinnor vilka fött många barn. Bäckebottenmuskulaturen försvagas och livmodern samt ofta delar av urinblåsan, urinröret och ändtarmen buktar ut genom slidan.

Framstupa pannbjudning Barnet föds med pannan först. Barnet måste då tas ut med kejsarsnitt

Fysiologi Vetenskapen om organismernas livsprocesser och hur de styrs av organen.

Bokstaven G

Gestatio Graviditet

Gestationsålder Anger hur långt graviditeten är gången

Gestos (lat. gestosis, av gestatio), preeklampsi, graviditetstoxikos, detsamma som graviditetsförgiftning.

Glukos Socker, kan tillföras barnet intravenöst. Blodprov tas regelbundet för att kolla att barnet ligger rätt i glukoshalt. Tas även som prov i urinen för att utesluta njurproblem eller problem med bukspottskörteln.

Graviditetstoxikos Havandeskapsförgiftning Se preeklampsi

Grimma Nässond genom vilken barnet kan få extra syre. Tillförs vanligen under lågt tryck, mindre än 1 liter/min

Gulsot Nyföddhesgulsot orsakas av leverns oförmåga att bryta ned hemoglobinet vilket leder till förhöjda halter av bilirubin. Gulsot behandlas med ljusbehandling.

Bokstaven H

Hematom Blåmärke, orsakat av blodutgjutelse.

Havandeskapsförgiftning se preeklampsi se även eklampsi.

Help

Hemoglobin Det venösa blodets färgämne, finns i de röda blodkropparna. Det nyfödda barnet har extra högt Hb till följd av att de har större mängd röda blodkroppar. Innan barnet föds har det en speciell sorts Hb som binder mer syre, det ersätts dock successivt efter födelsen med vuxthemoglobin. När blodkropparna faller sönder bildas bilirubin vilket kan leda till nyföddhetsgulsot.

Hormoner Ämnen som bildas av speciella organ eller celler och påverkar funktionen hos en organism.

Huden Delas upp i flera olika lager. Huden har en viktig funktion som barriär mot smittämnen. Hos det prematura barnet är huden väldigt tunn. Det leder till att barnet förlorar mycket vätska denna vägen. Men även ger den ett sämre skydd. Det omogna barnet är känsligt för beröring och uppskattar inte att bli smekt. Däremot gärna hållet.

Hyperbilirubinemi Se gulsot.

Hypertoni Benämning på förhöjt blodtryck, vilket blodtrycket skall vara variera med ålder, fysisk aktivitet, sinnesstämning, födointag, kroppsläge och omgivningens temperatur.

Hypertrofi Förstoring av celler, vävnader och organ, genom att cellerna blir förstora, alltså inte till följd av en ökad cell produktion. Används även som generell term för förstoringar

Hypoglukemi För låg blodsockerhalt, för låg halt glukos (druvsocker) i blodet.

Hypotermi För låg kroppstemperatur

Hypotoni lågt blodtryck

Hörsel Mycket tidigt utvecklat sinne. Det finns undersökningar som visar på sämre tillväxt för barn som vistats i bullriga miljöer.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven I

Indragning Huden mellan revbenen, under bröstbenet samt vid nyckelbenet dras in vid inandning, tecken på att barnet har svårt att andas

Infektion Angrepp av patogena (sjukdomsskapande) som t.ex: virus eller bakterier. Barnets allmäntillstånd påverkas.

Inflammation Kroppens lokala reaktion på skadliga medel, vanliga symtom är smärta, hetta, rodnad, svullnad

Infusion Begrepp för att tillföra medicin eller vätska via blodkärl, vanligen dropp av olika slag. Definieras egentligen med mer än 100 ml. Dock sned vridet när det gäller små barn som har en total mängd på mindre än 100 ml i droppet. Då är det en infusion iallafall.

Inhalation Inandning Används även som metod för att ge vissa farmaka.

Injektion Insprutning kan göras intrakutant i huden, subkutant under huden, intramuskulärt i en muskel, intravenöst i ven, vanlig metod för att tillföra mediciner. Definieras egentligen med "vätska" mindre än 100 ml, infusion med mer än 100 ml. Dock sned vridet när det gäller små barn som har en total mängd på mindre än 100 ml i droppet. Då är det en infusion iallafall.

Intralipid (Farmaka) Fetter som ges via dropp, i mycket koncentrerad form.

Intra uterin fosterdöd (IUFD) Barnet dör i magen.

Intravenöst Via ven

Intubera Kallas det för när man lägger barnet i respirator. Man använder ett laryngoscop för att kunna se ned i barnets svalg och för sedan ned en tunn slang i luftröret. Vanligen så medicinerar man först med morfin, dels för att göra barnet trött men även för att det då slappnar av i muskler.

Iris Regnbågshinnan i ögat.

IRDS Idiopathic respiratory distress syndrome. Andningsproblem hos de mest underburna barnen. Detta beror på att alveoler fallit ihop på grund av brist på surfactant. Symtom är förhöjda blodgaser och ett ökande behov av syre, det hörs också ett väsande ljud från barnet som självt försöker öka trycket i lungorna för

att hålla alveolerna utspända. Om problemen inte upptäcks så kan det leda till livshotande rubbningar hos barnet.

IUFD Intra uterin fosterdöd Barnet dör i magen.

IVF (invitrofertilisering) “Konstgjord” befruktning

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven J

Järn Från ca 1 månads ålder får barnet järn för att stödja produktionen av röda blodkroppar. Ges vanligen tills mer än hälften av födan består av fast föda

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven K

Kalium Ett av kroppens viktigaste salter mäts i osmolaritet via ett blodprov.

Kalk Hjälper till att bygga upp barnets benstomme. Om barnet får i sig för lite kalk så kan man tillföra det i ren form via kappslar. Brist på kalk leder till rakit.

Kapilär Kroppens minsta blodkärl. Kapilärt innebär att ett blodprov tas genom att man sticker hål på huden och sedan suger upp blodet.

Kardio Grekiska för hjärta eller magmun. Vanligt i olika kombinationer vad gäller hjärtat

Katastrofsnitt Ickeplanerat snitt när man befarar att det handlar om liv eller död för modern eller fostret.

Kolostrum Råmjölk.

Konakion Motverkar blödningsbenägenheten, är ett k-vitamin. Ges till alla nyfödda barn.

Koniserad Innebär att man skär bort en bit av livmodertappen pga av cellförändringar

Kontraktion Sammandragning

Kuvös Inbyggd säng med flera olika funktioner. I kuvösen kan man reglera klimatet genom ex. temperatur, luftfuktighet och syremättnad i luften. Det finns även öppna kuvöser, vilket gör att det är lättare att komma åt barnet, men omöjliggör samtidigt kontroll av luftfuktigheten. De har inte hanskar i gummi som man sticker in händerna i, vill man röra vid barnet öppnar man luckorna och sticker in händerna. Vanligen så spritar (tvättar med alkohol) man händerna innan för att desinficera dem

Kängrumetoden Kallas det när det nakna barnet hålls mot förälderns nakna bröst, anses stimulera barnet på en rad områden bland annat andning och mag-tarm aktivitet. Används i vissa länder som vårdmetod för prematura barn i brist på kuvöser.

Bokstaven L

Lackmus Blandning av rödvioletta färgämnen, som påverkas färgmässigt av syror -färgas rött- och av baser -färgas blått-.

Lanugo Det fjun som kan finnas på barnets kropp, försvinner vanligen under första levnads året.

Laryngus (Grekiska) Struphuvud

Laryngoscop Instrument för att kunna se och utföra ingrepp i halsen, används bland annat vid intubering

Ljusbehandling Behandling för nyföddhesgulsot. Görs med lysrör som innehåller koncentrerat dagsljus. Detta gör att bilirubinet blir vattenlösligt och kan ta hands av njurarna.

Lochia Avslag

Lukt Ett av de första sinnen som dyker upp, troligen har barnet bättre luktsinne än en vuxen.

Lungor Är normalt mogna om graviditen har fått fortgå till vecka 32, men kan vara mogna dessförinnan. lungproblem är annars något som är besvärligt för det prematura barnet, i synnerhet de minsta, se vidare BPD, IRDS, Alveoler, Surfactant och Saturation.

Lösning Ett eller flera ämnen upplösta i vätska.

Bokstaven M

Meconium Svart och mycket seg avföring som är det första barnen bajsar ur sig. Det kan ta flera dygn innan det börjar komma vanlig gul avföring.

Meconiumaspiration, Inandning av fostervattnet som barnet har “meccat” i, + meconiumfärgat fostervatten, tyder på stress hos det ofödda fostret att det “meccar” innan det har kommit ut.

Meningit Inflammation i hjärnans hinnor.

Metabolism Ämnesomsättning, de kemiska processer i organismen vid vilka ämnen byggs upp eller bryts ned.

Mognad Mognadsgraden avgör i hög utsträckning barnets möjligheter att överleva. Man har idag räddat barn i 22:a graviditetsveckan, men det är inte vanligt. Det som till stor del är avgörande är barnets lungmognad. Man kan via farmakologisk behandling stressa det ofödda barnet till en tidigare lungmognad. Med nuvarande metoder är det knappast troligt att man kommer kunna rädda mindre barn än vad man gör idag.

Bokstaven N

Natriumbikarbonat (Farmaka) se vidare Tribonat, pH och blodgaser

Neonatal Avser nyfödd

Nyföddhestsgulsot Se gulsot.

Näthinna Del av ögat som innehåller små blodkärl, den växer till under 30e till 40e graviditetsveckan. Hos prematura barn undersöker man så att det inte sker en för snabb ökning av antalet blodkärl i dess kanter, om så sker det behandlas det antingen kirurgiskt eller med laser.

Bokstaven O

Oftalmo (av gek opthalmos öga) har med ögonen att göra

Oligohydramnios För lite fostervatten, mindre än 300 ml. Fostervatten är en förutsättning för att lungorna ska utvecklas.

Osmoalitet Den samlade koncentrationen av lösta ämnen i blodet.

Ovala fönstret Förbindelse mellan hjärtats båda förmak, som hos fostret syftar till att släppa förbi en stor del av blodet som kommer syresatt från moderkakan, så att det inte passerar lungorna. Skall normalsätt sluta sig efter förlossningen.

Ovaria Äggstockar

Bokstaven P

Pankreas Se bukspottkörteln

Patogen Framkallar sjukdomstillstånd, används särskilt om bakterier.

Patologi Läran om sjukdomar.

Penicillin Ingår i gruppen antibiotika, framställt av vissa mögelsvampar. Verkar på vissa bakterier.

Periventrikulär leukomalaci Se PVL

pH "Surhetsgraden". pH 7,35 är neutralt. Hos nyfödda barn är det mycket små marginaler vad som är surt. Helst ses bara en spridning på 7,30- 7,38 7,40. tal över 7,40. är basisk och ett tal under 7,30 är sur. Vanligen använder man idag tribonat (farmaka) för att korrigera surhetsgrad.

Placenta Moderkaka, förser fostret med allt livsnödvändigt innan det föds.

Placenta insufficiens När moderkakan inte fungerar som den skall, kan leda till en rad olika besvär för fostret.

Placenta praevia Förfliggande moderkaka, när moderkakan lossnat i förtid och lagt sig för barnets väg ut.

Pneumo Av grekiskans ord för luft och lunga, används i kombination med en rad olika sjukdomstillstånd

Pneumothorax En luftficka som uppstår utanför själva lungan, detta leder till minskad syreupptagningsförmåga. P behandlas genom att man sätter ett dränage, som skapar sug så att lungan fyller upp tomrummet.

Polyhydramnios För mycket fostervatten, Normalt är ca 800 ml, vid mer än 2 liter kallas det för polyhydramnios

Post Term från latin som betyder efter, kombineras med strängtaget alla medicinska termer. Jämför pre.

Pre Term från latin som betyder före, kombineras med strängtaget alla medicinska termer. Jämför post.

Preeklampsi Havandskapsförgiftning är en komplikation vanligen efter 26:e-28:e graviditetsveckan som kan vara allvarlig och i svåra former ett hot mot såväl fostrets som moderns liv och hälsa. Anledningen är okänd. Sjukdomens första huvudsymtom är äggvita i urinen och blodtrycksstegring. Huvudvärk, buksmärtor och ögonsymtom förekommer i svårare fall liksom nedsättning av njurens och leverns funktioner. Blodets koagulationsfaktorer påverkas med ökad blödningsrisk som följd. Avlossning av moderkakan kan inträffa. I svåra fall inträffar graviditetskrampor.

Prolaps Se framfall

Protein Samlingsnamn för äggviteämnen.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Pulm Lungor, på latin

Puls Barn har högre puls än vuxna. Pulsen kontrolleras kontinuerligt hos barnen, vanligen via EKG. Man har även ett kompletterande system för att veta att ett pulsfall inte enbart beror på maskinfel.

Pulsoxymeter Se saturationsmätare.

PVL Förkortning Periventrikulär leukomalaci. PVL är uppmjukning av den vita hjärnvävnaden, dvs de "långa nervledningarna" som omger hjärnans hålrum. Uppmjukningen uppstår som en följd av att hjärnans vävnad har skadats. "Peri" (grekiska för) omkring; "Ventrikulär" (latin för) magsäck men även andra hålrum, i detta fall de vätskefyllda hålrummen i hjärnan; "leuko" (grekiska för) vit "malaci" (grekiska för) uppmjukning. PVL betyder således att små områden av den vita hjärnvävnaden i ventriklarnas närhet har skadats. PVL tros bero på att hjärnan i det drabbade området har fått en otillräcklig blodtillförsel antingen som foster i magen, vid förlossningen, eller efter förlossningen under sina första dagar i livet. PVL uppträder ofta i kombination eller som en följd av blödningar i hjärnan av grad III eller IV.

Eftersom PVL är ett uttryck för förlorad vävnad i den delen av hjärnan som överför signaler från motoriska centra i hjärnan till framför allt benen, löper barn med PVL risk att drabbas av störningar i sin senare motoriska utveckling. Ju allvarligare grad av PVL, desto mer troligt att barnet kommer att få motoriska problem. Det finns ingen behandling som kan bota PVL. Barn som har PVL bör följas upp noggrant i sin utveckling

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven Q

QRS-komplexet Del av EKG-kurvan.

Quartus Den fjärde, används i räkneordning

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven R

Rachitis Se Rakit.

Rakit Rakitis Engelska sjukan, bensjukdom. Kan drabba prematura barn p.g.a brist på kalk. Tillståndet bör kallas Prematur-Bone-Disease (PBD). Leder till att skelett drabbas av uppmjukningar, om det inte behandlas kan följden bli deformerings. Behandlas med extra tillskott av kalk.

Respirator Maskin som hjälper barnet att andas. Den trycker in luften i lungorna för att sedan suga ut den igen. Det finns respiratorer som tar hänsyn till barnets spontana andning och enbart kompletterar om det går lång tid mellan andetag. Det finns även respiratorer som skapar en luftpelare av högt tryck i barnets lungor, denna lär minska risken för lungskador.

ROP "Retinopathy Of Prematurity" på svenska blir det något fritt översatt Retinasjukdom till följd av prematurfödelse. Retina (Rete latin för nät) näthinnan i ögat ROP är en skada på ögat orsakat av att blodkärl vuxit på ett felaktigt sätt och orsakar ärrbildning på näthinnan eller näthinneavlossning. Ögats normala tillväxt är betydande i vecka 28-30 och under denna period är därför ögat känsligt för störningar i form av höga syrgasnivåer, medicinering samt temperaturväxlingar. Man ser skadorna tidigast kring v37, och kan behandla tillståndet med laser för att minska risken för näthinneavlossning. Som flera olika typer av skador graderas ROP från 0 till IV. Där fyra är den allvarligaste graden och 0 innebär att det inte finns någon påverkan alls.

Rödabloodkroppar Se hemoglobin

Bokstaven S

Saturation Betyder mättnad se även saturationsmätare

Saturationsmätare En liten apparat som kläms eller tejpas fast på en hand eller fot och anger förutom pulsen, hur stor andel av de röda blodkropparnas hemoglobin som verkligen är lastat med syre. Främsta funktionen är att snabbt indikera om barnet får för lite syre.

Sepsis Blodförgiftning, orsakad av bakterier som kommit in i blodomloppet.

Sond Tunn slang eller stavformat instrument. Genom S får barnet vanligen näring, den förs då in genom näsa eller mun, ned till magsäcken. Kontroll om den ligger i magsäcken kan antingen göras genom att man lyssnar med stetoskop om den ligger i magsäcken. Man kan även dra upp lite magvätska och kontrollera med lackmuspapper.

Surfactant Se ytspänning.

Sutur Söm Används både som beteckning för kirurgiska stygn samt för naturliga sömmar mellan bendelar. Även för sömmarna kring fontanellen.

Syrabas Blodprov som visar halterna av syre och koldioxid samt pH

Systoliskt tryck Arbetstryck .Har samband med hjärtats sammandragningsfas, det övre trycket

Sänka Sänkningsreaktion äldre prov som användes för att konstatera infektioner har numera ersatts av CRP.

Sätesbjudning innebär att man föds med baken eller fötterna först.

Bokstaven T

Tachycardi Ökad hjärtverksamhet, frekvens. cardi är hjärta på latin, på grekiska heter hjärta cor.

Tachypné Påskyndad andning synonymt med polypné, taky betyder snabb på grekiska

Teofyllamin (Farmaka) Bronkdialterande, d v s luftrörsvidgande, ges för att underlätta andningen.

Teofyllin (Farmaka) Synonymt med Teofyllamin

Teovent (Farmaka) Synonymt med Teofyllamin

TINA Benämning på mätinstrument som mäter syre och koldioxid transcutant.

Toxicos se preeklampsi

Toxiner Gifter kan bildas av bakterier eller andra levande organismer, även benämning på giftigämnen i allmänhet.

Transcutant På huden.

Transfusion Tillförande av blod.

Tremor Skakningar

Tribonat (farmaka) för att korrigera surhetsgrad se vidare pH..

Bokstaven U

UA Utan anmärkning, vanlig förkortning i journalsammanhang.

Ultraljud Ultraljudsundersökning görs med en apparat som sänder/tar emot ut högfrekventa ljud mot den kroppsdel som skall undersökas, tack vare olika densitet i olika vävnader så reflekteras ljud tillbaka med olika ekon. Dess ekon omvandlas sedan till en tvådimensionell bild. Fördelarna är bland annat att man undersöka organ i rörelse -eller foster-, samt att det är en enkel och smärtfri metod. Det hävdas att metoden är ofarlig, men där om råder ingen enighet.

Ultraviolettljus Man tror att ultraviolettljus kan ha en desinficera effekt.

Uterus Livmodern

Bokstaven V

Vakuumextraktion Metod att vid förlossning underlätta huvudets framfödande med hjälp av en sugklocka

Vakuumextraktor sugklocka

Vancocin (Farmaka) Antibiotika

Ven Blodkärl som för tillbaks blodet till hjärtat.

Venösa infarter Nål via tillexempel överhanden, fottryggen, skalpven

Ventrikuli Pluralis av ventrikulus se vidare Ventrikel.

Ventrikulus Magsäck, se vidare Ventrikel.

Ventrikel Magsäck, men används även om andra hålör, exempelvis hålrummen i hjärnan.

Vernix caseosa Fettlager på fostrets hud; bildas under den senare hälften av graviditeten. Det består huvudsakligen av talg från talgkörtlar i fostrets hud blandad med hår och avstötta hudceller.

Vertex Hjässan

Virus Smittämnen, som inte påverkas av antibiotika. Kroppen skapar antikroppar för att bli frisk. Enkelt kan man säga att det angriper i cellen, varvid pencillin inte hjälper jämför bakterie.

Bokstaven X

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven Y

Ytspänning Ytspänningsnedsättande ämnen -surfactant, som skall hålla alveolerna utspända börjar bildas runt vecka 26 och runt vecka 32 skall det finnas tillräckligt mycket för att barnet skall kunna andas själv.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven Z

Zygot Befruktad äggcell.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven Å

Ålder Hos prematura barn talar man ofta om korrigerad ålder, med detta avser man den dag då det skulle ha varit födda

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven Ä

Äggvita Prov som tas i urinen. Förhöjda värden kan tyda på bristande njurfunktion och/eller infektion.

© 1998-2000 Christer Tjäder

Bokstaven Ö

Ödem Svullnad till följd av vätskeansamling.

Överburen Graviditet som gått två veckor över de 40 veckor som en graviditet skall vara.

© 1998-2000 Christer Tjäder